

A. ÖMER TÜRKES

romanlar arasında

Karanlık bir hikâye

John Williams'ın edebi kariyerinin ilk kitabı olarak 1948'de yayımlanan, travmatik bir olayı atlatamamış genç bir adamın kasvetli iç dünyasını anlattığı 'Yok Geceden Başkası', günümüzün psikolojik kara anlatı geleneğinin erken ve hafızada iz bırakan bir örneği.

Amerikan edebiyatının geç keşfedilen yazarlarından John Williams, 1922 yılında Teksas'ta doğdu. İkinci Dünya Savaşı'nda Hava Kuvvetleri'ne kaydoldu, ilk romanının taslağını ordudayken yazdı. Yazarlık serüveninde bahtı hiç açık olmadı. 'Nothing But the Night' (1948), 'Butcher's Crossing' (1960), 'Stoner' (1965) ve 'Augustus' (1972) adlı romanlarının yanı sıra iki şiir kitabı ve bir Rönesans dönemi İngiliz şiiri antolojisi yayımladı. 1985 yılında yaratıcı yazarlık dersleri verdiği Denver Üniversitesi'nden emekli olan Williams, 1994 yılında hayat veda etti. Beşinci romanını tamamlayacak fırsatı bulamamıştı.

Williams'ın yazarlık serüveninde bahtı hiç açık olmadı. Olgunluk dönemi 60'lı yıllarda geçirdi. Birkaç ödül almasına ve eleştirmenler tarafından beğenilmesine rağmen okuyucular tarafından hiç tanınmadı. **Keşfedilmesi romanlarının 2000'li yıllarda New York Review of Books tarafından yeniden yayımlanmasından sonradır.** Bu sayede romanlarından ikisini Türkçede de okuma fırsatı bulmuşuk.

PARÇALANMIŞ BENLİK

1948'de yayımlanan 'Yok Geceden Başkası', John Williams'ın az bilinen ve nihayetinde yazara hayal kırıklığı yaratan ilk romanıdır. **Kahramanın iç dünyasında dolaşan hikâye, 23 yaşındaki Arthur Maxley'nin hayatından tek bir günü anlatır.**

Arthur Maxley ile o bir arkadaşının evindeki partiye dair bir rüyanın içindeyken tanışıyoruz. Böylelikle John Williams'ın güçlü üslubunu da tanımış oluyoruz:

"Rüya görmenin tuhaf yanı, rüya gören kişinin gücünden yoksun olmasıdır. Her ne kadar çoğu zaman muazzam yeteneklerle, uyanık olma halinde akla hayale gelmeyecek yetilerle donatılmış gibi gelse de rüya gören kişi rüya gören zihnini inceleyecek, hayal dünyasını keşfe çıkacak olması halinde, sahip olduğu tek gücün rüyaya, varolduğu duruma uygun düşen güç olduğunu anlar. O, dünya içinde dünyalar, hayat içinde hayatlar, beyin içinde beyinler yaratan uğursuz bir

John Williams

maskaranın, aman vermeyen küçük bir soytarının maşasıdır. Aldatıcı gücünün tümü, bahsettiklerini aklına estiği gibi bahşeden ve geri alan bu sinsi gülüştü senaristten gelir."

Evet, gerçekte de güçsüz ve çaresiz Arthur. Yalnız. Üstelik kendisinden ve hayatından da hiç hoşnut değil. Boston'da başladığı üniversite tahsilini yarıda bırakmış, üç yıldır San Francisco'daki dağınık ve pis otel odasında, içerek, düşünerek ama gerçeklikten kopmuş bir halde yaşıyor:

"Oda ruhuma benziyor, diye düşündü. Kirlili ve tarumar. Gülümsedi. Amma da yaptın, dedi kendi kendine. Alt tarafı bir oda, hizmetli bu sabah temizleyecek, ama ruhunu temizleyemez. Ruhunu kim temizleyebilir?"

Hayatını sürdürmesini sağlayan babasından gelen aylık ödemeler ama babası ile ilişkisi de kopmuş. Ufak tefek ipuçlarından, Arthur'un büyük bir travma sonrası paramparça olmuş belleğini zorlukla bastırıldığını anlıyoruz. Ancak babasının San Francisco'ya geldiğini ve görüşmek istediğini haber veren mektubunu aldığı anda çocukluğundaki o uğursuz günün anısını bastırmak artık hiç kolay olmayacaktır...

ACIYI DİLE GETİRMEK

1986 yılında yapılan bir söyleşide "Edebiyat eğlenceli olmak için mi yazılmıştır?" sorusuna edebiyat anlayışını da ortaya koyan net bir cevap vermiş Williams; "Kesinlikle. Tanrım, neşesiz oku-

mak aptalca."

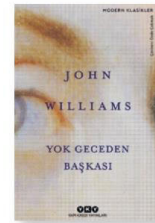
Oysa 'Yok Geceden Başkası', neşeden nasibini hiç almamış bir anlatı. Belki de bu nedenle Williams, hayatı boyunca bu romanından hiç bahsetmemişti. Buna karşılık hikâyedeki karanlığın yazıldığı yıllardaki John Williams'ı, daha doğrusu Williams'ın iç dünyasını yansıttığı çok açık. Zira romanı yazmaya II. Dünya Savaşı'nda Uzakdoğu'da çarpışırken, arkadaşlarının çoğunun ölümüne yol açan bir uçak kazası geçirdiği günlerde başlamıştı. Cephedeki yıllarından nadiren söz ettiğini biliyoruz, onun yerine muhtemelen haleti ruhiyesini romanıyla ifade etmeyi tercih etmişti. **Sonuçta 'Yok Geceden Başkası', 23 yaşında bir gencin (ki kendisi de o yaşlardaydı) şahit olduğu bir ölümün travmasını atlatamamış ve hayatta kalmanın suçluluğunu taşıması ile ilgili hikâyesiyle savaşın bir metaforu olarak yorumlanabilir.**

Kariyerinin ilk ve en kısa romanı olmasına rağmen 'Yok Geceden Başkası'nda Williams'ın sonraki romanlarında da üzerinde duracağı temaları görebiliyoruz; psikolojik işkence, iç ve dış yaşamlar arasındaki uçurum, bireyin iç sorgulaması, bir hakikatin keşfi ve aydınlanma anları... Bir eleştirmenin doğru bir tepitiyle sürdürelim; romanları "konu bakımından çarpıcı biçimde farklı olmasına rağmen, hepsi de benzer bir anlatı yayı gösterir; kısır erkek rekabetleri, erkeklerle kadınlar, babalar ve kızlar arasındaki ince gerilimler ve son olarak kasvetli bir his hayal kırıklığı"...

Ancak 'Yok Geceden Başkası'nda hikâyenin tamamına yayılan kendine yabancılaşma teması 'Stoner' ve 'Augustus'ta o denli baskın değil. Bu temayı biraz da dil ve üslup arayışı öne çıkarmış diye düşünüyorum. Williams'ın ağır üslubu Arthur'un onun duygusal iç yaşantısının gerçeğini, hastalıklı hüznünü yakalamak ve yansıtmak açısından uygun bir araç. Aslında Arthur'un hikâyesi hiç de ilginç sayılmaz. Bu nedenle hikâyeye ilgi çekecek kesitler katmış Williams; girişteki bir dizi rüya, arkadaşıyla geçirdiği gerilimli saatler, babasıyla yeddiği yemek... Bütün bunlar anlatı yapısının iskeleti; **iskelete hayat verense genç bir adamın psikolojik portresi, parçalanmış bir zihnin tasviri oluyor.**

John Williams'ın 'Stoner' ve sonrasındaki romanlarının mimari kurgusunu 'mükemmel' olarak niteleyen pek çok eleştirmen, 'Yok Geceden Başkası'nı bir başarısızlık olarak görüyor. Elbette bir başarıyı sayılmaz ama dilsel anlamda diğer romanlarından hiç de aşağı değil. Romandaki her kelime roman kahramanının karanlık ve depresif ruh halini ortaya koyuyor. Williams, amaçsız bir genç adam olarak Arthur'un kendisinden hoşnutsuz, dış dünyaya karşı şüpheli ve ürkek ruh halini zihninden akıp giden düşüncelere çok iyi yedirmiş. Zamanı yavaşlatıyor ve Arthur'un yaralı, kırık, gerçeklikten kopuk zihnine gerçekçi bir bakış atmamızı sağlıyor. 'Yok Geceden Başkası'nda anlatının dilsel anlamda zirvesine Arthur'un gerçekliğe tutunuşu gevşediğinde, kendisini puslu bir çocukluk anısına ya da bedensiz bir rüyaya saplanmış bulduğunda ulaştığını söyleyebilirim.

'Yok Geceden Başkası', günümüzün psikolojik kara anlatı geleneğinin erken ve hafızada iz bırakan bir örneği. ○

YOK GECEDEN BAŞKASI

John Williams
Çeviren: Özde Çakmak
Yapı Kredi Yayınları, 2022
96 sayfa.